

Lectori Saludem¹

*Een onderzoek naar de ondersteuning van de professionalisering van docenten
door het lezen van beroepsspecifieke tijdschriften*

Marjolein Berends (0437743)

Masterthesis

November 2009

Departement Onderwijskunde
Faculteit Sociale Wetenschappen
Universiteit Utrecht

Begeleider: Hester van Breda-Verduijn

Tweede beoordelaar: Sandy Werdmuller von Elgg-Hoebert

---

¹ 'De lezer gegroet'; Latijnse spreuk

Samenvatting

Docenten in het voortgezet onderwijs moeten zich voortdurend blijven professionaliseren om met de veranderende omstandigheden in het onderwijs, zoals de Tweede Fase, mee te kunnen doen. In dit onderzoek wordt professionalisering gedefinieerd als een verandering in de professionele identiteit, professionele kennis en/of professionele rollen van de docent, met als doel dat de docent zich ontwikkelt op deze gebieden. Door het uitvoeren van de leeractiviteiten informatie verzamelen, reflectie, samenwerken en experimenteren kunnen docenten deze ontwikkeling in gang zetten.

Er is onderzocht in welke mate docenten in het voortgezet onderwijs ondersteuning ervaren door het lezen van tijdschriften die over het beroep van docent gaan (beroepsspecifieke tijdschriften), op welke manier zij tijdschriften gebruiken en de soorten artikelen die zij als meest ondersteunend ervaren. Het lezen van tijdschriften is geoperationaliseerd door te vragen naar de frequentie van het lezen van tijdschriften per jaar en de bestede tijd per tijdschrift. Docenten bleken zich ondersteund te voelen in hun professionalisering door het lezen van beroepsspecifieke tijdschriften.

Docenten bleken beroepsspecifieke tijdschriften vooral te gebruiken ter inspiratie en om feedback vanuit het onderwijsveld te krijgen. Zij ervaren praktische, concrete artikelen en artikelen waar docenten zelf aan het woord komen als het meest ondersteunend in hun professionalisering.

Probleemstelling

Aanleiding

Naar professionalisering van docenten is veel onderzoek gedaan. Echter, het overgrote deel van dit onderzoek beperkt zich tot hoe docenten denken over lesgeven en over zichzelf als docent (Banks, 2008), het gebruik van multimedia en ICT (McGraw, Lynch, Koc, Budak & Brown, 2007) en collegiale intervisie (Park, Oliver, Johnson, Graham & Oppong, 2007) of geeft een algemeen beeld van professionalisering van docenten (Rogers et al., 2008).

Docenten in het voortgezet onderwijs geven aan dat zij het lezen van tijdschriften als één van de meest voorkomende manieren van professionaliseren gebruiken (Kwakman, 2003). Zij zijn echter ook van mening dat zij van deze manier het minste leren (Hoekstra, Brekelmans, Beijaard, & Korthagen, 2009).

Er zijn in Nederland veel tijdschriften voor docenten. In 1999 telde de markt er ongeveer 220 (Projectgroep Haalbaarheidsonderzoek Van twaalf tot achttien, 1999). Al deze tijdschriften hebben een gemeenschappelijk doel: ze zijn bedoeld om de professionalisering van docenten te ondersteunen.

Er zijn twee soorten tijdschriften voor docenten. Enerzijds zijn er de vaktijdschriften, die op een specifiek vak gericht zijn en onderwerpen als vakdidactiek en vakinhoudelijke kennis behandelen. Anderzijds zijn er de beroepsspecifieke tijdschriften, die zich richten op het beroep van docent. Deze tijdschriften gaan in op alle zaken die in het (voortgezet) onderwijs spelen.

Traditionele manieren waarop docenten zich professionaliseren zijn het volgen van cursussen of trainingen en het lezen van tijdschriften. Deze traditionele manieren worden echter steeds meer gezien als ongeschikt. Docenten zijn binnen een onderwijsvernieuwing als de Tweede Fase een andere rol gaan spelen: zij moeten hun leerlingen ondersteunen in het zelfstandig en zelfregulerend leren. Om dit te kunnen doen, zullen zij zich verder moeten professionaliseren. Als zij dit doen via een leeractiviteit als informatie verzamelen, is dat eigenlijk tegengesteld aan de manier waarop hun eigen leerlingen moeten leren. De manier van leren die de docenten toepassen, sluit dus niet aan op de manier van leren die de leerlingen moeten toepassen. Bovendien is het tegengesteld aan wat gezien wordt als effectief leren (Kwakman, 2003).

Om bovenstaande redenen is het lezen van een tijdschrift niet meer voldoende om de professionalisering van docenten te ondersteunen, maar docenten geven wel aan dat zij zich het meeste professionaliseren door het volgen van cursussen en het lezen van vaktijdschriften (Hoekstra et al., 2009). In een onderzoek onder beginnende docenten aan Hogeschool Windesheim bleek de docenten het liefst informatie verzamelden door middel van een tijdschrift en dat docenten het geld dat besteed wordt aan hun nascholing het liefst aan deze tijdschriften besteden (Projectgroep haalbaarheidsstudie Van twaalf tot achttien, 1999).

Er is dus een discrepantie tussen het vele gebruik van tijdschriften door docenten en de theoretische onderbouwing dat deze minder geschikt zijn voor het ondersteunen van de professionalisering van docenten. Er is echter nog niet eerder onderzocht of docenten in het voortgezet onderwijs ondersteuning ervaren in hun professionalisering door het lezen van tijdschriften. Dit is wel een relevant onderwerp. In Nederland zijn er veel onderwijstijdschriften. Deze onderwijstijdschriften hebben allemaal als doel om de professionalisering van docenten te ondersteunen. Eerder onderzoek wijst uit dat docenten aangeven dat zij dit wel als een

prettige manier van professionaliseren ervaren, maar dat zij het lezen van tijdschriften niet als leerzaam ervaren (Kwakman, 2003; Hoekstra et al., 2009). Het is interessant om te kijken of de onderwijstijdschriften hun doel bereiken: voelen docenten zich ondersteund door het lezen van onderwijstijdschriften?

Onderzoeksvraag

Om te onderzoeken in hoeverre docenten in het voortgezet onderwijs zich door het lezen van beroepsspecifieke tijdschriften ondersteund voelen in hun professionalisering, is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

In welke mate ervaren docenten in het voortgezet onderwijs door het lezen van beroepsspecifieke tijdschriften ondersteuning op het vlak van hun professionele identiteit, kennis en rollen?

De onderzoeksvraag is gespecificeerd op het lezen van beroepsspecifieke tijdschriften: tijdschriften die over het beroep van docent gaan. Er is voor beroepsspecifieke tijdschriften gekozen omdat deze tijdschriften algemener zijn dan de vakspecifieke tijdschriften. Er is nog weinig kennis over de ondersteuning van de professionalisering van docenten door onderwijstijdschriften. Het is daarom ook moeilijk om de invloed op de professionalisering van docenten van een tijdschrift voor wiskundedocenten en een tijdschrift voor docenten Frans te vergelijken, omdat er nog geen theoretische basis voor is. Daarom is er gekozen voor een algemene aanpak voor dit onderzoek door voor de beroepsspecifieke tijdschriften te kiezen.

Binnen de onderzoeksvraag zijn er sleutelbegrippen die geoperationaliseerd worden in het theoretisch kader. Dit zijn de professionalisering (onderverdeeld in drie gebieden, namelijk professionele identiteit, professionele kennis en professionele rollen) en het lezen van beroepsspecifieke tijdschriften.

Theoretisch kader

De professionalisering van docenten

De docenten in het voortgezet onderwijs in Nederland zijn in het afgelopen decennium in aanraking gekomen met een aantal onderwijsveranderingen. De grootste verandering is de invoering van de Tweede Fase. Deze onderwijsvernieuwing richt zich op het verbeteren van technische vaardigheden (zoals onderzoeken en presenteren) en het ontwikkelen van hogere denkvaardigheden (zoals analyseren en synthetiseren). Vanuit

de maatschappij is het gewenst, in het kader van levenslang leren, dat leerlingen een steeds zelfstandigere manier van leren aanleren en ook in staat zijn om steeds meer hun eigen leren te reguleren. Om zelfstandig te kunnen leren en zelfregulatie toe te kunnen passen, is het belangrijk dat docenten de vaardigheden die hiervoor nodig zijn, aanleren aan hun studenten (Kwakman, 2003). Dit vergt een verandering in de manier van lesgeven van docenten: van een rol die vooral het accent legt op kennisoverdracht naar een meer coachende rol (Van Eekelen et al., 2005).

De overgang van een kennisgerichte naar een coachende rol is een proces van ontwikkeling voor docenten. Om leerlingen vaardigheden aan te leren, heeft een docent andere vaardigheden nodig (Van Eekelen et al., 2005). Het is dus van belang voor docenten zich te blijven ontwikkelen, om ook in een veranderende omgeving met veranderende eisen en verwachtingen te kunnen blijven functioneren en aan deze eisen en verwachtingen te kunnen voldoen (Kwakman, 2003; Hoekstra et al., 2009). Het verder ontwikkelen in een vak wordt professionalisering genoemd (Eraut, 1994).

Vanuit de overheid wordt een blijvende professionalisering van docenten gestimuleerd. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2005) heeft in het *Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel* docenten in het voortgezet onderwijs verplicht gesteld om zich verder te professionaliseren. In het verlengde hiervan heeft het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2006) de *Wet op de Beroepen in het onderwijs (Wet BIO)* ingesteld, waarin geregeld is dat docenten zich verder moeten bekwaamen en dat werkgevers daarvoor tijd en middelen beschikbaar moeten stellen. Ook voorziet de wet in bekwaamheidseisen voor docenten. Sinds 2007 is het voor scholen verplicht dat zij voor elke docent een bekwaamheidsdossier aangelegd hebben (Stichting Beroepskwaliteit Leraren, z.j.).

In dit onderzoek wordt professionalisering gedefinieerd als een verandering in de professionele identiteit, professionele kennis en/of professionele rollen van de docent, met als doel dat de docent zich ontwikkelt op deze gebieden. Met professionele identiteit wordt bedoeld hoe de docenten zichzelf zien als docent (Mayer, 1999). Met professionele kennis wordt de kennisbasis bedoeld waar docenten gebruik van maken in hun werk (Ponte, Ax, Beijaard & Wubbels, 2004). Met professionele rollen worden de rollen bedoeld die docenten spelen in hun werk (Vermunt, 2006; Verloop, 2003). In het volgende gedeelte worden de professionele identiteit, kennis en rollen van docenten verder toegelicht.

De professionele identiteit van docenten

Het tweede onderdeel van de professionalisering van docenten is de professionele kennis van docenten. De professionele identiteit focust zich op de persoonlijke invulling van de identiteit; hier gaat het om de gevoelens die de docent daarbij heeft en hoe de docent zichzelf ziet als docent (Mayer, 1999; Korthagen, 2004). Dit is iets anders dan de rol van de docent: de rol van de docent geeft aan wat hij of zij doet als docent.

De identiteit van een docent bestaat uit twee onderdelen: visie en overtuigingen. Hieronder worden visie en overtuigingen als onderdeel van de professionele identiteit van de docent uitgelegd.

Docenten hebben een visie op hun professionele identiteit; dit is het doel waar zij naartoe werken (Korthagen, 2004), een beeld van hoe zij als docent zouden willen zijn (Vermunt, 2006; Shulman & Shulman, 2004; Verloop, 2003) en de plek die zij als docent willen innemen in een groter geheel, zoals de maatschappij (Korthagen). Een onderdeel van de visie van docenten zijn de overtuigingen die zij hebben. Gedurende hun eigen schoolloopbaan en hun docentenopleidingen doen docenten overtuigingen over didactiek, pedagogiek en lesgeven op. Overtuigingen zijn ideeën of (persoonlijke) waarheden over alle aspecten van het docent-zijn (Kember, 1997) en hebben invloed op hoe docenten zichzelf zien (Kagan, 1992).

Overtuigingen zijn lastig te wijzigen: zelfs als docenten geconfronteerd worden met tegenstrijdig bewijs vanuit (nieuwe) onderwijstheorieën, wijzigen deze overtuigingen vaak niet (Pajares, 1992). Dat komt doordat de overtuigingen als een soort filter voor nieuwe ideeën en nieuwe kennis fungeren. Om inconsistentie te voorkomen, zorgen de overtuigingen ervoor dat tegenstrijdige informatie niet altijd als tegenstrijdig geïnterpreteerd wordt (Kagan, 1992). De overtuigingen kunnen wel aangepast worden door reflectie op eerdere praktijkervaringen, omdat de praktijk vaak dominant is in de opleiding van docenten (Walkington, 2005; Urzúa & Vasques, 2008). Praktijkervaring kan ervoor zorgen dat zelfs de meest stabiele overtuigingen omver geworpen worden (Tillema, 2000). Een docent kan bijvoorbeeld als overtuiging hebben, vanuit zijn opleiding, dat samenwerken efficiënt is voor het leren. Als de docent echter merkt dat het in zijn of haar klas niet werkt - omdat leerlingen het niet over de taak hebben of omdat het heel druk wordt - dan zal deze overtuiging aangepast worden, omdat het in de praktijk van deze docent geen efficiënte manier is om de leerlingen de stof te laten leren. De overtuigingen en de visie, die samen de identiteit van de docent vormen, hebben invloed op de kennis van de docent. Deze kennis wordt gezien in het licht van de identiteit van de docent.

De professionele kennis van docenten

Het tweede onderdeel van de professionalisering van docenten is de professionele kennis van docenten. Docenten hebben professionele kennis nodig om hun handelen op te baseren (Verloop, 2003). Deze professionele kennis van docenten is (vaak) impliciete praktijkkennis, die niet los gezien kan worden van feitenkennis (Eraut, 1994). Professionele kennis is het tweede onderdeel van de professionalisering van docenten. Professionele kennis kan verdeeld worden in drie domeinen: ideologische kennis, empirische kennis en technologische kennis. In de drie domeinen gaat het om het gebruiken van kennis in de praktijk van het lesgeven (Ponte, Ax, Beijaard, & Wubbels, 2004).

Kennis in het ideologische domein behandelt normen en waarden en de doelen die de docent daarop kan baseren. Vanuit de professionele identiteit van de docent formuleert de docent deze normen, waarden en doelen.

Kennis in het empirische domein geeft inzichten in de onderwijskundige realiteit (Meijer, Verloop & Beijaard, 1999) en laat zien wat de effecten van de toepassing van deze inzichten zijn op het leren van leerlingen. Het legt de verbinding tussen de wetenschappelijke inzichten die er bestaan en de daadwerkelijke uitwerking van deze inzichten in de praktijk van het lesgeven (Ponte et al., 2004).

Kennis in het technologische domein van een docent is het begrip van het scala van methoden, strategieën en technieken en hoe ze deze kunnen gebruiken om de doelen die ze geformuleerd hebben, te bereiken (Ponte et al., 2004).

De professionele rollen van docenten

Het derde onderdeel van de professionalisering van docenten zijn de professionele rollen die docenten spelen. Docenten vervullen drie rollen in hun dagelijkse praktijk. Zij hebben een rol in het lesgeven, een rol in het ontwikkelen van de leeromgeving en een rol binnen de school. De eerste rol, de lesgevende taak, houdt in dat de docent de leerling moet ondersteunen in het verwerven van kennis. In de vernieuwde onderwijssystemen, bijvoorbeeld in de Tweede Fase, krijgen zij hierin vaak de rol van coach toebedeeld (Vermunt, 2006). De term coach betekent hier dat de docent de begeleider in het proces van kennisverwerving van de leerling is (Verloop, 2003).

Een tweede rol van de docent heeft betrekking op het ontwikkelen van de leeromgeving. Docenten zijn de inrichter van deze leeromgeving: ze zijn niet alleen verantwoordelijk voor het leren van leerlingen, maar ook voor het toetsen van hun leerlingen en het ontwerpen en ontwikkelen van het onderwijs (Vermunt,

2006). Uiteraard is de docent zelf ook onderdeel van deze leeromgeving.

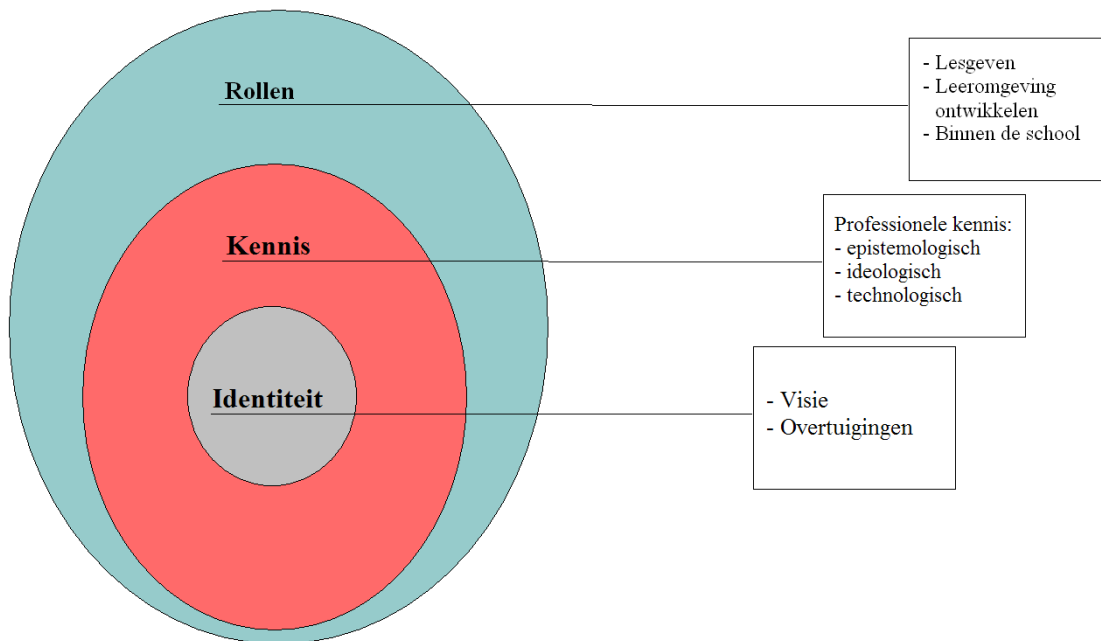
Een derde rol van de docent speelt zich af binnen de school als gemeenschap (Shulman & Shulman, 2004). Zij moeten bijvoorbeeld de pedagogische functie van de school ondersteunen. Deze pedagogische functie van de school bestaat uit leerlingen helpen met het ontwikkelen van waarden, het ontwikkelen van vaardigheden voor de communicatie van waarden en de participatie in de schoolcultuur. Anders gezegd: de school moet zich niet alleen richten op het cognitief ondersteunen en uitdagen van de leerling (door lesgeven), maar ook op de sociale kwalificaties en de emotionele intelligentie van leerlingen. Docenten zijn cruciaal bij het ondersteunen van de pedagogische functie van de school: zij zijn een voorbeeld voor de leerlingen, zij creëren een moreel schoolklimaat en zij moeten de morele deugden die zo'n pedagogische functie uitdraagt bezitten (Dekkers en Meijnen, 2003). De rol in het lesgeven van de leerlingen, de rol binnen de leeromgeving en de rol binnen de school vormen samen de rollen van een docent.

Een model voor professionalisering

Gebaseerd op de verschillende onderdelen van professionalisering wordt het volgende model voor professionalisering van docenten voorgesteld (zie figuur 1). Het is een vereenvoudigde versie van het ui-model van Korthagen (2004). De binnenste cirkel stelt de identiteit van de docent voor. Deze cirkel bestaat uit de onderdelen visie en overtuigingen. De visie en overtuigingen van een docent beïnvloeden de professionele kennis die docenten hebben. Deze professionele kennis is voorgesteld in de cirkel eromheen. Vanuit de professionele identiteit van docenten worden bijvoorbeeld de normen en waarden en de daarbij behorende doelen geformuleerd in het ideologische domein van de professionele kennis van docenten. De professionele kennis van docenten beïnvloedt ook de professionele identiteit van docenten. Vanuit het epistemologische domein van professionele kennis wordt informatie verzameld over de uitwerking van wetenschappelijke inzichten van de docent. Als deze niet overeenkomt met de overtuigingen in de professionele identiteit van de docent, kunnen deze gewijzigd worden.

De professionele kennis, bestaande uit het epistemologische, ideologische en technologische domein, wordt gevormd door de identiteit van de docent en vormt de kennis van waaruit de docent zijn of haar rollen invult (de rol in het lesgeven van de leerlingen, de rol binnen de leeromgeving en de rol binnen de school). Deze rollen zijn voorgesteld in de buitenste cirkel. De praktijkervaring die de docent opdoet in de rollen die hij of zij vervult, heeft invloed op de professionele kennis van docenten.

Figuur 1. Een model voor professionalisering.

De professionalisering van docenten kan dus gedefinieerd worden als een verandering in de professionele identiteit, professionele kennis en/of de professionele rollen van de docent. Deze verandering komt tot stand door het uitvoeren van leeractiviteiten. Er zijn vier categorieën leeractiviteiten te onderscheiden: het verzamelen van informatie, experimenteren, reflecteren en samenwerken.

Informatie verzamelen heeft als doel om op de hoogte blijven van ontwikkelingen in het vakgebied. Dit kan bijvoorbeeld door nieuwe inzichten op te doen op het gebied van onderwijskunde of pedagogiek. Concreet zouden docenten informatie kunnen verzamelen door bijvoorbeeld het lezen van een tijdschrift, het zoeken van informatie op internet of het lezen van boeken over een bepaald onderwerp. Experimenteren heeft als doel het genereren van nieuwe ervaringen en ideeën. Dit wordt bereikt door een vorm van actieonderzoek in de klassensituatie uit te voeren. Docenten zouden bijvoorbeeld een nieuwe methode kunnen toepassen in hun klas en vervolgens kunnen meten of die methode effect heeft of niet. Reflectie geeft de docent inzicht in de uitgevoerde acties. Reflectie zou concreet uitgevoerd kunnen worden doordat docenten na elke les voor zichzelf opschrijven wat er goed ging en wat er verbeterd kan worden.

Samenwerking heeft als doel om de ondersteuning en feedback van anderen te krijgen en kan bereikt worden door feedback of ondersteuning van anderen te vragen. Samenwerking met collega's zou concreet kunnen betekenen dat docenten met collega's overleggen over de aanpak van een bepaalde situatie of leerling, of dat docenten een collega vragen om een les te observeren en hier feedback op te geven (Kwakman, 2003; Van Eekelen et al., 2005; Hoekstra et al., 2009; Meirink, Meijer, Verloop & Bergen, 2009). Dit kan gezien worden als een vorm van collegiale intervisie (Park, Oliver, Johnson, Graham, & Oponng, 2007).

Er is veel onderzoek gedaan naar de professionalisering van docenten en de leeractiviteiten die zij daarbij uitvoeren. Deze onderzoeken richt zich voornamelijk op de perceptie van docenten: bijvoorbeeld wat zij de prettigste leeractiviteiten vinden, welke leeractiviteiten zij het meeste uitvoeren en welke leeractiviteiten zij het als het meest leerzaam ervaren. Docenten geven in deze onderzoeken aan dat zij het meeste leren van samenwerking met collega's en van experimenteren in de klas met nieuwe of aangepaste lesmethodes of een andere aanpak. Het leren door middel van het verzamelen en lezen van informatie wordt gezien als het minst leerzaam (Van Eekelen et al., 2005). Dit zijn echter wel de meest voorkomende manieren waarop docenten zich professionaliseren: het lezen over hun vak, het delen van ideeën met collega's en het verbeteren van hun lessen (Kwakman, 2003). Ideeën opdoen over bijvoorbeeld nieuwe lesmethoden of activiteiten in de les gebeurt ook het meest door het lezen van boeken of vaktijdschriften (Hoekstra et al., 2009).

Het lezen van beroepsspecifieke tijdschriften

Het lezen van tijdschriften wordt in dit onderzoek geoperationaliseerd door twee variabelen: de frequentie van het lezen van tijdschriften en de bestede tijd per tijdschrift. In ander onderzoek naar het lezen van tijdschriften, in relatie met bijvoorbeeld seksuele denkbeelden (Taylor, 2006) of dieetadviezen en -methoden (Van den Berg, Neumark-Sztainer, Hannan, & Haines, 2007; Thomsen, Weber, & Brown, 2002) wordt alleen naar frequentie gevraagd. In dit onderzoek wordt zowel naar de frequentie als de bestede tijd gevraagd; dit is een goede operationalisering van het lezen van tijdschriften. Dit is een uitgebreidere operationalisering dan in de aangehaalde onderzoeken wordt gebruikt. De frequentie van het lezen van tijdschriften zegt niet zoveel over wat de lezer met zo'n tijdschrift doet. Door de bestede tijd toe te voegen, wordt het meten van het lezen van een tijdschrift betrouwbaarder en wordt het onderzoek meer valide.

Methode

Onderzoeksopzet

Om te onderzoeken in hoeverre docenten in het voortgezet onderwijs door het lezen van beroepsspecifieke tijdschriften ondersteuning ervaren in hun professionalisering, is er gekozen voor een gecombineerd design, ook wel *multiple method design* genoemd (Robson, 2002). Dit is gedaan om te kunnen onderzoeken of de docenten ondersteuning ervaren door het lezen van beroepsspecifieke tijdschriften (het kwantitatieve gedeelte) en om te onderzoeken hoe deze ondersteuning precies vormgegeven wordt (het kwalitatieve gedeelte). Het kwantitatieve gedeelte bestond uit een digitale vragenlijst (zie appendix 1). Het kwalitatieve gedeelte bestond uit zeven interviews met docenten in het voortgezet onderwijs. Hierbij is een onderwerpenlijst opgesteld (zie appendix 2).

Het combineren van kwalitatieve en kwantitatieve data heeft als voordeel dat door triangulatie de interne validiteit hoger wordt en dat het onderzoek meer verdiepend wordt dan met alleen kwalitatieve of kwantitatieve data (Miles & Huberman, 1994). Dat betekent concreet dat met het kwantitatieve gedeelte onderzocht kan worden of docenten daadwerkelijk ondersteuning ervaren in hun professionalisering; door middel van het kwalitatieve gedeelte van het onderzoek kan dieper ingegaan worden op de manieren waarop beroepsspecifieke tijdschriften ondersteuning bieden in de professionalisering van docenten in het voortgezet onderwijs.

Procedure

Directies van alle scholen voor voortgezet onderwijs in Nederland zijn benaderd via een e-mailbericht met het verzoek de link naar de digitale vragenlijst door te sturen naar hun docenten. De e-mailadressen hiervan zijn verkregen door gebruik te maken van de database met e-mailadressen van een beroepsspecifiek tijdschrift (Van Twaalf tot Achttien).

Daarnaast zijn er zeven interviews gehouden met docenten werkzaam in het voortgezet onderwijs. Bij het selecteren van de docenten is gebruik gemaakt van het netwerk van de onderzoeker; er is dus sprake van *convenience sampling* (Miles & Huberman, 1994). Elk interview is opgenomen en vervolgens uitgetypt. Daarna is de interviewtekst verdeeld in uitspraken. Een uitspraak bestaat uit één of meerdere zinnen die één

gedachte of idee overbrengen. Het verwerken van deze uitspraken is volgens een proces van open codering uitgevoerd (Robson, 2002) om datareductie te kunnen toepassen (Miles & Huberman, 1994; Yin, 2003). De uitspraken zijn omschreven met een codering die vrij dicht bij de uitspraak van de docent blijft. Vervolgens zijn deze eerste coderingen omschreven met categorieën, zonder naar de uitspraken van de docent te kijken. Deze categorieën zijn vervolgens gecontroleerd door naar de categorie en de uitspraak te kijken. Daarna zijn de categorieën gebruikt om patronen in de data te ontdekken (Miles & Huberman, 1994). Van tevoren is er geen codeersysteem bedacht. Hierdoor wordt het coderingsproces objectiever en wordt de interne validiteit verhoogd, omdat de coderingscategorieën ontstaan uit de data zelf (Robson).

Onderzoeksgroep

Vragenlijst

De digitale vragenlijst is ingevuld door 1918 respondenten. Van de respondenten bleken er 262 geen les te geven in het voortgezet onderwijs. Deze respondenten zijn buiten beschouwing gelaten in dit onderzoek.

Binnen de analyses zijn 1656 respondenten meegenomen.

Tabel 1

Overzicht vakgebieden respondenten

Vakgebied	Percentage
Moderne talen	29
Praktische vakken	18.4
Natuurwetenschappen	14.6
Maatschappijvakken	11.2
Wiskunde	9.8
Kunstzinnige vakken	7.2
Economische vakken	5.7
Levensbeschouwelijke vakken	2.8
Klassieke talen	1.3

De vakgebieden waarin de respondenten lesgeven zijn vooral moderne talen en praktische vakken (zie tabel 1). De provincies waarin de respondenten werkzaam zijn, zijn vooral Zuid-Holland, Noord-Brabant, Noord-Holland en Overijssel (zie tabel 2).

Tabel 2

Overzicht verdeling provincies waar de respondenten werkzaam zijn

Provincie	Percentage
Zuid-Holland	18.4
Noord-Brabant	15.2
Noord-Holland	11.5
Overijssel	10
Gelderland	9.8
Limburg	9.1
Groningen	6.5
Zeeland	6.2
Utrecht	5.8
Drenthe	3.2
Friesland	2.9
Flevoland	1.6

Het grootste gedeelte van de respondenten (59.4 %) heeft meer dan tien jaar ervaring in het onderwijs. 37.2 procent is werkzaam als vmbo-docent, 1.4 procent van de docenten is havo-docent, 7.8 procent van de docenten is vwo-docent, 2.7 procent werkt op een praktijkschool en het overige percentage (50.9 %) werkt op meerdere afdelingen (bijvoorbeeld vmbo en havo). 53.5 procent van de respondenten geeft aan een beroepsspecifiek tijdschrift te lezen. 30.3 procent geeft aan dit niet te doen. 66.7 procent geeft aan een beroepsspecifiek tijdschrift te lezen met als doel het beter worden als docent. Gemiddeld lezen de respondenten 12 keer per jaar een beroepsspecifiek tijdschrift (SD = 13.49); de meesten (23%) besteden aan het lezen van een beroepsspecifiek tijdschrift tussen de tien en twintig minuten (zie tabel 3).

Tabel 3

Overzicht verdeling bestede tijd aan het lezen van een beroepsspecifiek tijdschrift per keer

Bestede tijd per keer	Percentage
Minder dan tien minuten	22.3
Tussen de tien en twintig minuten	33.4
Tussen de twintig en dertig minuten	27.6
Meer dan dertig minuten	16.7

Interviews

De interviews zijn afgenomen bij zeven docenten (zie tabel 4). Hieronder waren twee vwo-docenten, twee havo-docenten en drie vmbo-docenten. Docent 1 is werkzaam op een school in Noord-Holland, de overige docenten zijn werkzaam op dezelfde school in Drenthe. De docenten zijn wat betreft hun werkervaring als docent onderverdeeld in minder ervaren (tot tien jaar leservaring), ervaren (van tien tot twintig jaar leservaring) en zeer ervaren (meer dan twintig jaar leservaring). Binnen elke afdeling zijn er twee docenten met verschillende mate van ervaring gekozen (bijvoorbeeld binnen het vwo een docent die minder ervaren is en een docent die zeer ervaren is).

Tabel 4

Gegevens van de geïnterviewde docenten

	Geslacht	Ervaring als docent	Vak	Opleiding	Afdeling
Docent 1	man	1 jaar	Scheikunde	Scheikunde	vwo
Docent 2	man	13 jaar	Engels	Engels (1egraads)	Havo (bovenbouw)
Docent 3	vrouw	22 jaar	Frans/CKV/ geschiedenis	Frans (2egraads)	Vmbo/havo
Docent 4	man	34 jaar	Frans	Frans (1egraads)	vwo
Docent 5	vrouw	7 jaar	Nederlands	Nederlands (2egraads)	Vmbo-kb
Docent 6	man	25 jaar	Beeldende vorming	Beeldende vorming (2egraads)	Vmbo-bb/kb
Docent 7	vrouw	35 jaar	Nederlands	Pabo (3egraads)	Vmbo-tl (onderbouw)

*Instrumenten**Beschrijving vragenlijst*

De data zijn verzameld door gebruik te maken van een digitale vragenlijst (zie appendix 1). De vragenlijst bestaat uit een onderdeel algemene informatie, waarin gevraagd wordt naar de kenmerken van de respondent (bijvoorbeeld werkervaring, afdeling, provincie), een onderdeel dat ingaat op het lezen van beroepsspecifieke tijdschriften en een onderdeel dat ingaat op de ondersteuning van de professionalisering door beroepsspecifieke tijdschriften (bestaande uit professionele identiteit, kennis en rollen). In appendix 1 (vragenlijst) is te zien hoe de theorie is geoperationaliseerd naar de items voor de vragenlijst.

In tabel 5 zijn voorbeelditems van de schalen van het derde onderdeel te zien en is de betrouwbaarheid van de schalen aangegeven. Het derde onderdeel van de vragenlijst bestaat uit drie

subschalen die elk een onderdeel van professionalisering meten. De subschalen bestaan uit een aantal stellingen waarop met een vijfpunts-Likertschaal geantwoord kan worden, waardoor er een neutrale antwoordoptie ontstaat. Er is gekozen voor deze schaal omdat vanuit de literatuur nog weinig bekend is over dit onderwerp, waardoor een neutrale antwoordoptie noodzakelijk lijkt.

Tabel 5

Voorbeelditems per subschaal van de vragenlijst

Subschaal	Voorbeelditem
Professionele identiteit	Het lezen van artikelen helpt mij bij het bepalen van de doelen die ik in mijn beroep als docent wil bereiken.
Professionele kennis	Het lezen van artikelen helpt mij om inzicht te krijgen in de normen en waarden die ik heb over het onderwijs.
Professionele rollen	Door het lezen van artikelen kan ik beter omgaan met leerlingen die een leerprobleem hebben.

Beschrijving interviews

De interviews zijn in een semi-gestructureerde vorm gehouden. Het doel van de interviews was om dieper in te kunnen gaan op de manier waarop tijdschriften worden gebruikt in de professionalisering. Er is specifiek gevraagd naar de inhoud van de tijdschriften en de relatie met de professionalisering. Er is vooraf een onderwerpenlijst gemaakt (zie appendix 2). Er is een aantal thema's behandeld: de manieren van professionalisering, de beroepsspecifieke tijdschriften die de docent gelezen heeft en de leeractiviteiten die de docent heeft uitgevoerd naar aanleiding van de tijdschriften. Binnen de thema's is gevraagd naar de frequentie van het lezen van de tijdschriften en de frequentie van leeractiviteiten (in het algemeen en naar aanleiding van het lezen van tijdschriften). Verder werden de interviews gestuurd door de antwoorden van de respondent (Robson, 2002).

Kwaliteit vragenlijst

De constructen van de vragenlijst zijn getest door het uitvoeren van een betrouwbaarheidsanalyse in SPSS. Uit de betrouwbaarheidsanalyse van de schalen (zie tabel 6) bleek dat de schalen betrouwbaar genoeg

waren om in de analyses gebruikt te kunnen worden: zij hebben alle drie een Cronbach's alpha van boven de .7 (Pallant, 2007). Er zijn geen items verwijderd; dit zou de betrouwbaarheid van de schalen niet verbeteren.

Tabel 6

Betrouwbaarheid van de subschalen van de vragenlijst

Subschaal	Aantal items	N	Minimum schaalscore	Maximum schaalscore	Gemiddelde	SD	Cronbach's alpha
Professionele identiteit	11	904	11	55	35.17	6.58	.88
Professionele kennis	14	750	14	70	44.36	8.93	.92
Professionele rollen	17	547	17	85	48.84	11.67	.94

Resultaten

Om antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag, zijn door het gebruiken van standaard multiple regressie drie modellen gemaakt om te kunnen voorspellen of de frequentie of de bestede tijd aan het lezen van beroepsspecifieke tijdschriften een indicator is voor de ervaren ondersteuning in de professionalisering van docenten: één model voor de ondersteuning van de professionele identiteit, één model voor de ondersteuning van de professionele kennis en één model voor de ondersteuning van de professionele rollen.

Er wordt gebruik gemaakt van standaard multiple regressie omdat er verder nog geen onderzoek is waaruit een volgorde van de variabelen kan worden opgemaakt, zodat hiërarchische multiple regressie niet mogelijk is. Een andere vorm van multiple regressie, *stepwise* multiple regressie, wordt niet gebruikt omdat deze methode omstreden is (Pallant, 2007). Bij de standaard multiple regressie is een alpha van .05 gebruikt voor het significantieniveau. Eventuele ontbrekende variabelen worden alleen buiten beschouwing gelaten als de respondent voor de relevante variabelen geen data heeft ingevoerd (Pallant, 2007).

Assumpties

Standaard multiple regressie gaat uit van een aantal assumpties. Die zijn gecontroleerd voor het uitvoeren van de analyses. Met het meetniveau (interval), de scores op de onafhankelijke en afhankelijke variabele (moeten door dezelfde persoon ingevuld zijn) en de onafhankelijkheid van de observaties is in de onderzoeksopzet al rekening gehouden.

Er is gecontroleerd op afwijkende data-invoer. Hiervoor zijn frequentieanalyses uitgevoerd en gecontroleerd of de minimum- en maximumwaarden kloppen. Voor de intervalvariabelen zijn tevens het gemiddelde en de standaarddeviatie gecontroleerd. Bij een afwijkende score (bijvoorbeeld heel hoog of heel laag, of niet bestaand), is de score in twee gevallen gecorrigeerd (Pallant, 2007). Tenslotte zijn de items van de drie subschalen opgeteld, waardoor er één score ontstond per subschaal (professionele identiteit, professionele kennis en professionele rollen).

De normaliteit, lineariteit en homoscedasticiteit worden gecontroleerd door te kijken naar het normal probability plot en het spreidingsdiagram. In het normal probability plot moeten de punten in een rechte lijn te zien zijn (van linksonder naar rechtsboven). In de normal probability plots van alle drie de regressiemodellen (professionele identiteit, kennis en rollen) was dit het geval. In het spreidingsdiagram mag geen systematisch patroon te zien zijn, maar het liefst een rechthoek, gecentreerd rond het nulpunt. In de spreidingsdiagrammen van alle drie de modellen vormden de punten in het spreidingsdiagram ongeveer een rechthoek en waren de punten ongeveer gecentreerd rond het nulpunt (Pallant, 2007).

Outliers worden gecontroleerd door het bekijken van de Mahalanobis-afstand. Voor vijf onafhankelijke variabelen (frequentie, bestede tijd < 10 minuten, bestede tijd 10 – 20 minuten, bestede tijd 20 – 30 minuten, bestede tijd > 30 minuten) mag deze Mahalanobis-afstand maximaal 20.52 zijn. In het databestand is er slechts één respondent die een klein beetje daarboven zit (21.35). Omdat dit verschil niet heel groot is en omdat er voorzichtig om moet worden gegaan met het verwijderen van respondenten, is deze respondent binnen de analyse gelaten (Pallant, 2007).

De multicollineariteit wordt gecontroleerd door de Pearson correlatiecoëfficiënt uit te rekenen tussen de onafhankelijke variabelen (bestede tijd en frequentie). Als deze correlatie boven de .9 is, kunnen beide variabelen niet tegelijk in de standaard multiple regressie gebruikt worden. Geen van de onafhankelijke variabelen (frequentie en bestede tijd) correleerde hoger dan .9 met de afhankelijke variabelen (de

subschalen voor professionele identiteit, kennis en rollen). Omdat niet alles te zien is aan de correlaties wordt er voor het controleren van de multicollineariteit ook gekeken naar de tolerantie van de variabelen. De tolerantie van elke variabele zou boven de .10 moeten liggen. De tolerantie van de variabele 'Bestede tijd aan het lezen van tijdschriften tussen de 10 en 20 minuten' was -.001, wat aangeeft dat er mogelijk multicollineariteit tussen variabelen bestaat. Deze variabele is daarom niet meegenomen in de analyses (Pallant, 2007).

Regressieanalyses

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden, is door standaard multiple regressie per subschaal (professionele identiteit, professionele kennis en professionele rollen) een model gemaakt om te kunnen voorspellen of de frequentie en de bestede tijd aan het lezen van beroepsspecifieke tijdschriften een indicator zijn voor de ervaren ondersteuning in de professionalisering van docenten. Er zijn drie regressiemodellen gemaakt: één voor professionele identiteit, één voor professionele kennis en één voor professionele rollen. Overal is een alphaniveau van .05 gebruikt. Omdat de variabele 'bestede tijd aan het lezen van tijdschriften' een ordinaal meetniveau had, is deze omgezet naar vier dichotome variabelen: minder dan tien minuten, tussen de tien en twintig minuten, tussen de twintig en dertig minuten en meer dan dertig minuten. De variabele 'frequentie' is een intervalvariabele. De variabele '10 – 20 minuten' is niet meegenomen omdat deze niet voldeed aan de assumptie dat er geen multicollineariteit is tussen variabelen.

Het aantal respondenten van de regressiemodellen is lager dan het aantal respondenten dat de vragenlijst heeft ingevuld. Dit is veroorzaakt doordat respondenten die aan hadden gegeven geen beroepsspecifieke tijdschriften te lezen, het gedeelte van de vragenlijst dat ging over de ondersteuning van de professionalisering niet in hoefden te vullen.

Het model voor de ondersteuning van de professionele identiteit verklaart 3.7% van de variantie in de schaal voor professionele identiteit. Het model voor de ondersteuning van de professionele kennis verklaart 3.9% van de variantie in de schaal voor professionele kennis. Het model voor de ondersteuning van de professionele rollen verklaart 5.2% van de variantie in de schaal voor professionele rollen.

In tabel 7 is te zien dat de frequentie van het lezen van tijdschriften en het meer dan 30 minuten

lezen in tijdschriften een significant unieke bijdrage leveren aan model 1 (professionele identiteit). In tabel 8 is te zien dat het minder dan 10 minuten lezen en het meer dan 30 minuten lezen in tijdschriften een significant unieke bijdrage leveren aan model 2 (professionele kennis). In tabel 9 is te zien dat het meer dan 30 minuten lezen in tijdschriften een significant unieke bijdrage levert aan model 3 (professionele rollen).

Tabel 7

Variabelen voor het model professionele identiteit (afhankelijke variabele: subschaal professionele identiteit)

Onafhankelijke variabelen	B	SE	β	p	N
Frequentie	.040	.017	.083	.019	824
< 10 minuten	-.635	.624	-.040	.309	898
20 – 30 minuten	.539	.580	.037	.353	898
> 30 minuten	2.653	.677	.150	.000	898

Noot. R²=.037; p=<.0005

Tabel 8

Variabelen voor het model professionele identiteit (afhankelijke variabele: subschaal professionele kennis)

Onafhankelijke variabelen	B	SE	β	p	N
Frequentie	.012	.026	.019	.626	678
< 10 minuten	-2.225	.933	-.104	.017	741
20 – 30 minuten	.976	.868	.049	.261	741
> 30 minuten	3.145	1.013	.131	.002	741

Noot. R²=.039; p=<.0005

Tabel 9

Variabelen voor het model professionele identiteit (afhankelijke variabele: subschaal professionele rollen)

Onafhankelijke variabelen	B	SE	β	p	N
Frequentie	.029	.039	.034	.447	499
< 10 minuten	-1.621	1.414	-.058	.252	539
20 – 30 minuten	2.524	1.316	.097	.056	539
> 30 minuten	6.033	1.534	.193	.000*	539

Noot. $R^2=.052$; $p<.0005$

Om te kunnen controleren of de resultaten beïnvloed werden door andere variabelen in het onderzoek, zijn er Pearson-correlatiecoëfficiënten uitgerekend met de afhankelijke variabelen (zie tabel 10). De afhankelijke variabelen zijn de subschalen van de ondersteuning van de professionele identiteit, kennis en rollen.

De eerste onafhankelijke variabele die mogelijk correleert met de afhankelijke variabelen is het aantal jaar werkervaring in het voortgezet onderwijs. Omdat deze variabele ordinaal was, is deze omgezet naar vier dichotome variabelen: 0 – 2 jaar ervaring, 2 – 5 jaar ervaring, 5 – 10 jaar ervaring en meer dan 10 jaar ervaring. Uit de correlatie van deze vier variabelen met de afhankelijke variabelen bleek dat het hebben van nul tot twee jaar ervaring significant correleerde met de ervaren ondersteuning op het gebied van professionele identiteit en op het gebied van professionele kennis. Het hebben van twee tot vijf jaar ervaring met lesgeven correleerde significant met de ervaren ondersteuning op het gebied van professionele kennis. De ervaren ondersteuning op het gebied van professionele rollen wordt niet beïnvloed door de mate van ervaring.

De tweede variabele die mogelijk correleert met de afhankelijke variabelen is de afdeling waarop de respondent werkzaam is. Omdat de afdeling een nominale variabele was, is deze omgezet naar zeven dichotome variabelen: vmbo, vmbo/havo, havo, havo/vwo, vmbo/havo/vwo, vwo en praktijkafdeling. Uit de correlatie van deze zeven variabelen met de afhankelijke variabelen bleek dat de afdeling waar de respondent werkzaam is alleen invloed heeft op de ervaren ondersteuning op het gebied van professionele rollen. Dit geldt voor vmbo-docenten en docenten van een praktijkschool.

Tabel 10

Significante correlaties tussen controlevariabelen en afhankelijke variabelen

Variabele	Correleert met	N	R	R ²	P
0 – 2 jaar ervaring	professionele identiteit	901	.082	.0067	< .05
	professionele kennis	746	.076	.0057	< .05
2 – 5 jaar ervaring	professionele kennis	746	.077	.0059	< .05
Vmbo-docenten	professionele rollen	528	.099	.0098	< .05
Docenten praktijkschool	professionele rollen	528	.115	.0132	< .05

Analyseren van de interviews

De analyse van de interviews is volgens het voorbeeld in tabel 11 gegaan. De tweede en de derde uitspraak in tabel 11 geven aan (samen met een aantal andere uitspraken) dat docenten bijvoorbeeld tijdschriften gebruiken om feedback te krijgen vanuit de praktijk.

Tabel 11

Voorbeelden van het coderingsproces

Uitspraak	Eerste codering	Categorie
En ook dat, dat lees je dan eerst eens ergens en dan ga je toch maar eens uitproberen.	ergens gelezen en dan uitproberen	verandering n.a.v. tijdschrift
En het voordeel van bladen is, vooral ook bij die ingezonden brieven, je kan er ook eens lezen: hoe denkt iemand anders er eigenlijk over?	bij ingezonden brieven zie je andere meningen	artikelen: ingezonden brieven
Ja, dan wil ik graag weten hoe staat men daarin? Ik heb er ook wel een mening over, maar goed je moet nog meer weten.	aanvulling op eigen mening	artikelen: aanvulling op eigen mening

Op basis van de categorieën zijn de omschrijvingen van de docenten opgesteld. Per docent wordt er behandeld wat het vakgebied en de werkervaring is van de docent. Ondersteund door citaten wordt omschreven wat de docenten hebben gezegd over hun professionalisering, hun lesgeven en over het lezen van tijdschriften, de ondersteuning die zij daarbij al dan niet ervaren en hoe zij tijdschriften gebruiken in hun professionalisering.

Ook wordt aangegeven of de docent een behoudende of een innovatieve docent is. Uit de analyse van de interviews bleek namelijk dat er een verschil was in de motivatie die docenten gebruikten om hun didactiek aan te passen. Sommige docenten varieerden hun didactiek naar aanleiding van de resultaten. Als zij niet tevreden waren over de resultaten die hun leerlingen bereikten, gingen zij kijken of ze wat konden doen in hun manier van lesgeven of aan de methode om ervoor te zorgen dat de leerlingen betere resultaten bereikten. Als hun leerlingen echter goede resultaten bereikten, hadden zij niet de behoefte om iets in hun didactiek of methode te veranderen. Andere docenten varieerden hun didactiek ook als daar geen directe aanleiding voor was vanuit hun leerlingen of vanuit de resultaten van hun leerlingen. Deze docenten bleken voortdurend bezig te zijn met het verbeteren van hun lesgeven.

Aan de hand van de analysegegevens uit de interviews zijn de docenten vervolgens getypeerd als ofwel behoudende docenten, ofwel innovatieve docenten. Docenten die uitspraken deden waaruit bleek dat zij hun didactiek alleen varieerden als de resultaten niet naar hun tevredenheid waren, zijn getypeerd als behoudende docenten. Docenten die uitspraken deden waaruit bleek dat zij ook hun didactiek varieerden als daar geen aanleiding voor was vanuit de klas, zijn getypeerd als innovatieve docenten.

In tabel 12 wordt de analyse van de docenten samengevat.

Docent 1

Docent 1 is een onervaren docent. Hij geeft scheikundeles aan de onder- en bovenbouw van het vwo. Hij geeft aan zich nog niet echt een docent te voelen. Hij kan getypeerd worden als een behoudende docent: vakinhoudelijk varieert hij graag, maar didactisch grijpt hij het liefst alleen in als de dingen niet naar zijn tevredenheid gaan (zie citaat 1).

Ik bedoel, als je het idee hebt dat iets stroef gaat dan kun je wel iets nieuws uitproberen, maar als het gewoon goed loopt en je krijgt er nagenoeg

geen vragen over (...) dan is er op zich geen reden om het aan te passen. Ik bedoel, vakinhoudelijk kan je altijd wel wat aanpassen (...), maar qua methode is er niet echt een reden om iets aan te passen.

Citaat 1. Docent 1 over het veranderen van didactiek.

Docent 1 overlegt veel met zijn collega's, over vakdidactiek, aanpak van lessen of leerlingen en het uitwisselen van informatie. Hij gebruikt de informatie en de expertise van zijn collega's om zichzelf verder te verbeteren als docent en staat hier ook open voor. Het uitwisselen van informatie beperkt zich tot vakinhoudelijke informatie (zie citaat 2).

Nou, er zijn een paar dingen die wel eens voorbijkomen, zo van een stukje informatie ergens gevonden over bijvoorbeeld van had je dat gezien, oh dat had ik daar en daar opgezet. (...) Van hé, dat heb ik laatst gebruikt. Dat soort dingen komen langs, maar dat is meer gewoon alternatief bronmateriaal. Daar komt het eigenlijk op neer.

Citaat 2. Docent 1 over overleg met collega's.

Docent 1 geeft aan dat hij zich het liefst professionaliseert door het volgen van een cursus. Het lezen van tijdschriften lijkt hem meer iets voor tussendoor. Hij heeft nog nooit een beroepsspecifiek tijdschrift gelezen. Hij geeft aan dat hij het liefste artikelen over nieuwe manieren van lesgeven en kleine onderdelen van een les (concrete voorbeelden) zou willen lezen (zie citaat 3). Ook over nieuwe ontwikkelingen in het onderwijs zou hij graag artikelen willen lezen, omdat hij van mening is dat de officiële publicaties op dit gebied niet goed leesbaar zijn en hij het belangrijk vindt dat hij als docent op de hoogte is van de nieuwe ontwikkelingen. Hij wil daar graag concrete artikelen over lezen met handvatten voor docenten.

Ik zou denken kleine dingen. Van, probeer dit eens. (...) Bijvoorbeeld, al is het misschien een beschouwend iets van, we hebben dit en dit geprobeerd en dat liep zus en zo. Dat is dan misschien dat je iets weet wat je ervan kan verwachten.

Citaat 3. Docent 1 over de soort artikelen die hij graag zou willen lezen.

Docent 2

Docent 2 geeft Engels aan de bovenbouw van het havo. Hij is een ervaren docent. Hij geeft aan dat hij de leerling heel centraal stelt in zijn lesgeven. Hij geeft aan dat leerlingen zijn voornaamste bron zijn waaruit hij de feedback op zijn lesgeven haalt. Hij past het onderwijs aan aan zijn leerlingen en maakt gebruik van differentiatie in zijn lesgeven. Docent 2 kan getypeerd worden als een behoudende docent: hij verandert alleen wat in zijn manier van lesgeven als de vorige manier niet blijkt te werken (zie citaat 4).

Ook weer op z'n Cruijfs: als het werkt, werkt het. En dan moet je het niet veranderen als je niet zeker bent dat het een verbetering is.

Citaat 4. Docent 2 over innovatie in het lesgeven.

Docent 2 geeft aan dat hij zich het liefst professionaliseert door het volgen van een cursus, vanwege het sociale aspect. Hij geeft echter ook aan dat de vorm waarin een docent zich professionaliseert wat hem betreft niet uitmaakt, zolang het een onderwerp is waar hij als docent in geïnteresseerd is (zie citaat 5).

Maar op het moment dat het concreet ergens over gaat... Jongens, we krijgen met dit en dat te maken, hoe gaan wij dat doen? Elke docent is bereid tijd te steken in onderwerpen die echt raakvlak hebben met het onderwijs en met hun eigen onderwijs. En dat is dan het mooie, op het moment dat je weet dat het ergens over gaat, dan maakt het model waarin dat gegoten wordt eigenlijk niet meer uit.

Citaat 5. Docent 2 over de vorm van professionalisering.

Docent 2 leest een aantal beroepsspecifieke tijdschriften. De artikelen die hem het beste ondersteunen in zijn professionalisering zijn de ingezonden brieven en de columns, vanwege de feedback die hij daaruit krijgt. Dat soort artikelen dagen hem uit zijn mening over bepaalde onderwerpen nog eens te herzien (zie citaat 6). Ook maakt hij veel gebruik van de lijst met workshops die de tijdschriften aanbieden.

Het is een vorm van feedback. Je hoort gelijk hoe anderen die in dezelfde positie zitten als jij, dus ook gewoon docenten die een vak willen geven of die met een bepaalde verandering te maken hebben, je leest gewoon hoe men ertegen aan kijkt.

Citaat 6. Docent 2 over ingezonden brieven in tijdschriften.

Docent 3

Docent 3 is docente Frans, CKV en geschiedenis aan de onderbouw en Frans aan de bovenbouw havo. Zij is een zeer ervaren docente en kan getypeerd worden als een innovatieve docente. Zij is actief in het verbeteren van haar lessen: zij experimenteert zowel op vakinhoudelijk als op didactisch gebied (zie citaat 5).

Dus ik ben de laatste jaren heel erg bezig geweest met hoe doe ik dat met gespreksvaardigheid en daar ben ik dus heel erg mee aan het experimenteren geweest.

Citaat 5. Docent 3 over innovatie.

Ook overlegt ze met collega's op organisatorisch en didactisch gebied. Docent 2 geeft aan dat ze geen tijd heeft voor het volgen van cursussen op didactisch of onderwijskundig gebied; dit zit ook al vaak in de vakinhoudelijke cursussen die ze wel volgt.

Docent 2 leest een vakinhoudelijk en een beroepsspecifiek tijdschrift. Ze overlegt soms met collega's over de artikelen die in de tijdschriften staan. Ze haalt ook inspiratie voor haar lessen uit de tijdschriften (zie citaat 6). Ze geeft aan het liefste artikelen te lezen over de actualiteit van het onderwijs en de leefwereld van de leerlingen.

Nou, wat ik dus ook wel leuk vind om te lezen, (...) dan lees je van allerlei mensen die iets bijzonders hebben gedaan of iets nieuws hebben gedaan en dat stemt je dan weer tot nadenken en dat geeft je zelf ook weer ideeën.

Citaat 6. Docent 3 over tijdschriften als inspiratie.

Docent 3 bewaart de artikelen die ze leest en neemt deze stapel vaak aan het einde van het jaar door. Ze heeft thuis geen abonnement op een vaktijdschrift of beroepsspecifiek tijdschrift, omdat ze vaak geen tijd heeft om de krant te lezen en verwacht dan ook niet toe te komen aan het lezen van zo'n tijdschrift (zie citaat 7).

Weet je wat het is, als je geen abonnement op de krant hebt dan kun je altijd tijdschriften lezen, maar als docent heb je gewoon niet zoveel tijd om alles door te lezen, dus ik heb heel veel - eigenlijk is bijna alles uit de krant. Ik heb nog overwogen om op Levende Talen een abonnement te nemen, maar ik denk van, ja, het AOb-blad gooi ik al één

op de drie ongelezen weg.

Citaat 7. Docent 3 over abonnementen op tijdschriften.

Docent 4

Docent 4 is docent Frans aan het vwo. Hij is een zeer ervaren docent en kan getypeerd worden als een behoudende docent. Vernieuwing vindt hij niet altijd noodzakelijk; vernieuwing van zijn lesmateriaal of lessen doet hij niet alleen voor zijn leerlingen, maar ook om de lessen voor hemzelf boeiend te houden (zie citaat 8).

Nou, omdat bepaalde dingen van stencils niet meer bevallen, het is gedateerd of zo, of je hebt zelf het idee van nou, ik doe die stencils nou een jaar of tien en het moet eens een keer anders. Ook voor jezelf, om het een beetje anders te brengen.

Citaat 8. Docent 4 over de reden voor innovatie.

Hij overlegt met collega's vooral over organisatorische zaken, in mindere mate over (vak)didactiek. Daarnaast maakt hij veel gebruik van het internet om zich verder te bekwamen. Hij volgt ook graag cursussen, maar door organisatorische omstandigheden gaan die vaak niet door of zijn lastig om te bezoeken.

Docent 4 geeft aan dat de prettigste manier om zich te professionaliseren via het lezen van tijdschriften is. Hij leest drie beroepsspecifieke tijdschriften en twee vakinhoudelijke tijdschriften. Hierbij geeft hij aan dat hij het liefst vakinhoudelijke artikelen leest. Hij geeft aan artikelen over het docentschap, andere manieren van lesgeven en de inzet van ICT daarna het meest interessant te vinden. Hij is van mening dat artikelen door ervaringsdeskundigen geschreven zouden moeten worden, zodat het concrete artikelen worden (zie citaat 9). Ook is hij geïnteresseerd in artikelen die tegenstrijdig zijn met zijn mening over een onderwerp.

Nou, het liefst van iemand die er ervaring mee heeft. Kijk, er kan wel iemand iets leuks achter zijn bureau hebben verzonnen, maar het liefst heb ik dan iemand die er in de praktijk mee gewerkt heeft.

Citaat 9. Docent 4 over de concreetheid van artikelen.

Docent 4 knipt artikelen uit en bewaart deze in een map. Hij leest veel van de artikelen uit de tijdschriften aan het eind van het jaar vanwege tijdgebrek (zie citaat 10). Hij experimenteert niet in de klas naar aanleiding van

artikelen. Hij noemt tijdschriften als voornaamste inspiratiebron.

Dat komt omdat het op een grote stapel ligt op een gegeven ogenblik en dan ga je die stapel weer eens uitmesten en dan allemaal tegelijk en dan blader ik dat door, af en toe lees ik artikelen helemaal en die heel interessant zijn die scheur ik eruit, die leg ik dan vervolgens op een andere stapel en daar doe ik al dan niet iets mee.

Citaat 10. Docent 4 over het gebruik van tijdschriften.

Docent 5

Docent 5 is docente Nederlands aan het vmbo (kb). Zij is een minder ervaren docente en kan getypeerd worden als een innovatieve docente. Zij probeert nieuwe methoden van lesgeven uit en zet (samen met collega's) projecten op (zie citaat 11). Ze gebruikt haar ervaringen om zich verder te ontwikkelen als docent. Elk jaar past zij haar programma aan naar aanleiding van ervaringen van dat jaar. Ze vraagt ook gestructureerd feedback aan haar leerlingen. De afdeling waarbinnen zij werkt, werkt nauw samen met andere afdelingen.

En ook dat, dat lees je dan eerst eens ergens en dan ga je toch maar eens uitproberen. En dat is nou een werkvorm die ik echt niet vaak gebruik hoor, maar wel af en toe. En waarvan ik in eerste instantie dacht het wil niet.

Citaat 11. Docent 5 over innovatie.

Docent 5 geeft aan dat ze veel vakliteratuur leest, maar geen beroepsspecifieke tijdschriften. Ook leest ze nieuwsbrieven van onderwijsbureaus via de e-mail. Zij geeft aan dat ze hierdoor op de hoogte blijft. Ze leest het liefste artikelen over vakdidactiek en over de belevingswereld en de motivatie van jongeren (zie citaat 11).

Weet je, als je pas voor de klas staat, je hebt wel de opleiding gedaan, maar dan begint het echte werk, hè. (...) En dan is het wel handig dat je een beetje weet hoe ze in elkaar zitten.

Citaat 12. Docent 5 over het lezen van artikelen over jongeren.

De tijdschriften inspireren haar. Zij kopieert af en toe artikelen voor collega's. Docent 5 leest het liefst

onderzoeksartikelen in tijdschriften. Ze heeft al een aantal keer naar aanleiding van een tijdschriftartikel een verandering doorgevoerd in haar lesgeven (zie citaat 13).

Nou, met die dyslexie bijvoorbeeld, wij hadden gewoon een vast RT-programma, met een introductie en dan ga je bezig met spelling en met leesvaardigheid. Maar leesvaardigheid, dat vond ik gewoon een saaie methode, ik dacht, dat moet anders. En toen heb ik een keer gelezen dat je juist leerlingen die dyslectisch zijn niet moet plagen met allerlei extra stof en extra leesmateriaal, maar pak gewoon een lesboek waaruit ze toch moeten lezen, dan heb je twee vliegen in één klap. En dat doen we nu steeds vaker.

Citaat 13. Docent 5 over een voorbeeld van een wijziging in haar lesgeven door het lezen van tijdschriften.

Docent 6

Docent 6 is docent beeldende vorming aan het vmbo (kb). Hij is een zeer ervaren docent en kan getypeerd worden als een behoudende docent. Hij geeft aan zich niet meer bezig te houden met zich verder te professionaliseren vanwege zijn ervaring als docent (25 jaar). Hij overlegt met collega's over organisatorische dingen, zoals het curriculum vaststellen. Als hij dingen verandert aan zijn lesgeven, dan is dat om de lessen voor hemzelf boeiend te houden of omdat de de methode die hij gebruikt niet het gewenste effect heeft (zie citaat 14).

Soms loop je tegen problemen aan, zaken die voor jou heel eenvoudig zijn of vanzelfsprekend, dat dat voor leerlingen niet is. Dan denk je van nou, als ik het nou zo doe, valt het kwartje dan eerder dan dat ik het zo doe.

Citaat 14. Docent 6 over veranderingen in zijn lesgeven.

Docent 6 geeft aan weinig tijdschriften te lezen. Af en toe bladert hij een vaktijdschrift door (zie citaat 15).

Nee, ach, je bladert het wel eens door, we hebben hier ook abonnementen op school.

Citaat 15. Docent 6 over het lezen van tijdschriften.

Hij geeft aan geen inspiratie voor zijn lesgeven te kunnen halen uit tijdschriften, deze haalt hij uit museum- of galeriebezoeken (zie citaat 16).

In feite heb je gewoon meer aan een museumbezoek, of een bezoek aan een galerie, of een tentoonstelling, voor inspiratie. Je moet een beetje je in blijven leven in de wereld van de kunst.

Citaat 16. Docent 6 over het lezen van tijdschriften.

Docent 7

Docent 7 is docente Nederlands aan de onderbouw van het vmbo (tl). Zij is een zeer ervaren docente en is te typeren als een innovatieve docente. Zo probeert zij regelmatig nieuwe les- of toetsmethoden uit en vraagt zij feedback van haar collega's. Zij professionaliseert zich het liefste door het lezen van een tijdschrift. Het volgen van cursussen doet zij nu, omdat zij al lang in het onderwijs zit, alleen als ze een cursus erg leuk vindt (zie citaat 17).

En als er een cursus is vanuit school.. of als ik eens iets leuks tegenkom zoals die dyslexieconferentie, dan denk ik goh wat leuk en dan heb ik zin om daar naartoe te gaan, dat heeft nog wel steeds mijn belangstelling.

Citaat 17. Docent 7 over het volgen van cursussen.

Docent 7 geeft aan een beroepsspecifiek tijdschrift te lezen. Haar doel bij het lezen van dit tijdschrift is het blijven bij alle ontwikkelingen in het onderwijs. Regelmatig kopieert zij hieruit artikelen voor collega's of hangt artikelen op het prikbord (zie citaat 14). Ook bewaart ze voor zichzelf artikelen die zij belangrijk vindt. Zij gebruikt de artikelen ook als gespreksonderwerp bij collega's en anderen uit het onderwijsveld.

Er is zoveel te doen in het onderwijs, er is zoveel beweging, ik wijs collega's wel eens op artikelen, ik kopieer ook wel eens wat, ik heb wel eens wat op het prikbord gehangen, zo van nou, dit wil ik eventjes melden.

Citaat 14. Docent 7 over het gebruik van tijdschriften.

Ze geeft aan dat de artikelen waarin kritiek of een tegenstrijdige mening wordt geuit, het meest belangrijk zijn. Hierdoor wordt zij gedwongen haar mening goed te onderbouwen of wordt zij geconfronteerd met een afwijkende mening, waardoor zij een beter oordeel kan vormen (zie citaat 15).

Nou, ik wil weten gewoon hoe men in het veld erover denkt en of het dan ook, want ik heb er ook een mening over. Zo van goh, hebben die hetzelfde of hoe sta ik daarin?

Citaat 15. Docent 7 over kritische artikelen.

Tabel 12

Samenvatting van de analyse van de respondenten

	Achtergrond	Typering	Soort tijdschrift	Gebruik tijdschrift	Gewenste artikelen
Docent 1	minder ervaren	behoudend	Niet van toepassing	niet	Leselementen, nieuwe ontwikkelingen
Docent 2	ervaren	behoudend	Beroepstijdschriften	Feedback uit de praktijk	Brieven, columns
Docent 3	zeer ervaren	innovatief	Beroeps- en vaktijdschriften	Inspiratie	Nieuwe ontwikkelingen, leerlingen
Docent 4	zeer ervaren	behoudend	Beroeps- en vaktijdschriften	Feedback en inspiratie	Concrete praktijkervaringen
Docent 5	minder ervaren	innovatief	Vaktijdschriften	Op de hoogte blijven	Onderzoeken, leerlingen
Docent 6	zeer ervaren	behoudend	Niet van toepassing	niet	Niet van toepassing
Docent 7	zeer ervaren	innovatief	Beroeps- en vaktijdschriften	Op de hoogte blijven, feedback uit de praktijk	Brieven, kritische artikelen

Conclusie en discussie

Ondersteuning van de professionalisering

Dit onderzoek heeft als doel te onderzoeken in hoeverre docenten in het voortgezet onderwijs zich door het lezen van beroepsspecifieke tijdschriften ondersteund voelen in hun professionalisering. Uit de resultaten blijkt dat de drie gemaakte regressiemodellen significant zijn. Het lezen van tijdschriften verklaart gedeeltelijk de variantie in de ervaren ondersteuning op het gebied van professionele identiteit, professionele kennis en professionele rollen. De ervaren ondersteuning van de professionalisering van docenten in het voortgezet onderwijs wordt beïnvloed door het lezen van beroepsspecifieke tijdschriften.

Het lezen van een tijdschrift voor een periode langer dan 30 minuten heeft op alle drie de gebieden (professionele identiteit, kennis en rollen) invloed op de ervaren ondersteuning van de professionalisering. Bij professionele identiteit heeft frequentie bovendien ook invloed, naast het meer dan 30 minuten lezen. Bij professionele kennis heeft minder dan tien minuten lezen ook invloed. Vooral het lang lezen in een tijdschrift (meer dan dertig minuten) heeft dus invloed op de ervaren ondersteuning van de professionalisering.

De bijdrage van de afdeling (vmbo en praktijkschool) van de docent en het aantal jaren werkervaring (0 – 2 jaar en 2 – 5 jaar) is wel significant, maar weinig relevant. De invloed op de variantie van de scores op de schalen voor professionele identiteit, kennis en rollen is namelijk klein.

De manier waarop docenten ondersteuning ervaren door de beroepsspecifieke tijdschriften, is voornamelijk voor het opdoen van inspiratie en voor feedback uit de praktijk, zo blijkt uit de analyses van de interviews. Vooral de docenten met veel ervaring geven aan dat concrete artikelen en feedback van mensen uit de praktijk artikelen zijn die hen het meest ondersteunen. Docenten gebruiken de tijdschriften om hun mening te vormen. De reacties uit het onderwijsveld zijn voor hen belangrijk om hun mening te vormen en om ook tegenstrijdige meningen te horen. Docenten willen graag concrete artikelen, die beschouwend een beschrijving geven over uitgevoerde projecten of lesmethoden. Docenten gebruiken de tijdschriftartikelen ook om met andere docenten in gesprek te komen. Zo gaven docenten aan dat zij artikelen kopiëren voor collega's of artikelen op het prikbord in de lerarenkamer hangen.

Uit de resultaten blijkt dat docenten de tijdschriftartikelen gebruiken, maar er vervolgens nog iets anders mee doen. De opgedane inspiratie gebruiken ze om nieuwe elementen in hun didactiek toe te voegen;

de tegenstrijdige meningen gebruiken ze om hun eigen mening te vormen of aan te passen.

Tussen de behoudende en de innovatieve docenten lijkt weinig verschil te zijn in de manieren waarop zij beroepsspecifieke tijdschriften gebruiken. Zoals in tabel 12 te zien is, gebruiken zowel behoudende als innovatieve docenten tijdschriften als feedback uit de praktijk, als inspiratie en als middel om op de hoogte te blijven. Ook lijkt er weinig verschil te zijn in het gebruik van tijdschriften tussen minder ervaren en ervaren docenten op het gebied van tijdschriftengebruik. Tevens lijkt er geen verband te zijn tussen de mate van ervarenheid van de docenten en de soort docent (behoudend of innovatief) die ze zijn. Dit komt overeen met de resultaten van het kwantitatieve onderzoek, waar de werkervaring geen relevante invloed had op de scores.

Een model voor professionalisering door het lezen van beroepsspecifieke tijdschriften

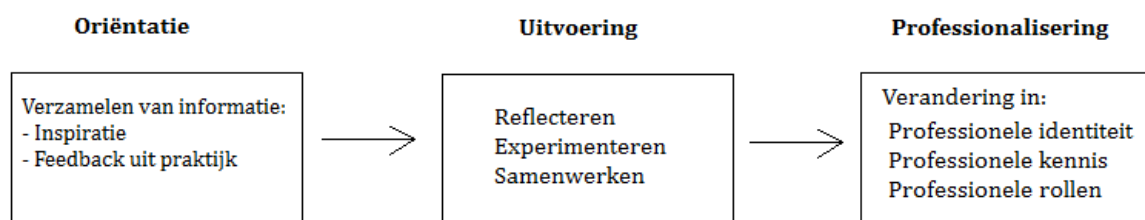
Docenten gebruiken het lezen van tijdschriften als een middel om tot professionalisering te komen. Zij gebruiken tijdschriften ter inspiratie, om feedback te verkrijgen en om op de hoogte te blijven. Dit komt overeen met eerder onderzoek van Hoekstra et al. (2009), waaruit bleek dat docenten voornamelijk door het lezen van boeken of vaktijdschriften ideeën opdoen over bijvoorbeeld nieuwe lesmethoden of activiteiten in de les.

Het gebruiken van tijdschriften ter inspiratie of om feedback te verkrijgen, hoeft op zichzelf niet direct tot leeractiviteiten te leiden, maar kan wel een eerste aanzet daartoe te zijn. Ze zijn ook een vereiste voor leeractiviteiten. Uit een onderzoek van Van Eekelen, Vermunt en Boshuizen (2006) blijkt dat er een aantal elementen noodzakelijk zijn om te kunnen beginnen aan leeractiviteiten. Dit zijn het ontdekken van nieuwe dingen, het openstaan voor andere ervaringen en andere mensen, het vragenstellen na een prestatie, attributie van succes en mislukking aan interne oorzaken, het herkennen van leerprocessen en resultaten en actie ondernemen om te kunnen leren. Het gebruik van tijdschriften als feedback uit de praktijk zou vergeleken kunnen worden met het openstaan voor ervaringen en andere mensen. Het gebruiken van een tijdschrift ter inspiratie zou deels geschaard kunnen worden onder het ontdekken van nieuwe dingen. Het gebruik van een tijdschrift op zichzelf zou gezien kunnen worden als een actie die ondernomen wordt om te kunnen leren.

Naar aanleiding van het bovenstaande wordt het volgende model voor de professionalisering van

docenten door het lezen van beroepsspecifieke tijdschriften voorgesteld (zie figuur 2). Deze professionalisering verloopt in drie fasen. In de eerste fase, oriëntatie, spelen beroepsspecifieke tijdschriften een rol; deze zorgen voor de inspiratie van de docenten of van de feedback uit de praktijk. Dit is de leeractiviteit informatie verzamelen. In de tweede fase, uitvoering, worden de opgedane ideeën uit de tijdschriften gebruikt in nieuwe projecten of leselementen of vormen de docenten een nieuwe of veranderde mening over een bepaald onderwerp. Dit zijn de leeractiviteiten samenwerken, reflecteren en experimenteren. Deze leeractiviteiten leiden tot een verandering in de professionele identiteit, de professionele kennis en/of de professionele rollen van de docenten, waardoor zij zich verder professionaliseren.

In het onderzoek van Van Eekelen et al. (2005) worden vier categorieën leeractiviteiten behandeld: samenwerken, reflecteren, experimenteren en lezen. Deze laatste leeractiviteit zou zich op een ander niveau kunnen bevinden dan de overige drie leeractiviteiten. Docenten geven namelijk aan dat zij wel samenwerken, reflecteren en experimenteren, maar geven lezen niet aan als een leeractiviteit. Uit het onderzoek van Van Eekelen et al. bleek ook dat docenten het lezen zien als weinig leerzaam. Dat zou kunnen komen door het feit dat zij niet op een directe manier hiervan leren, maar dat lezen vooral in de eerste fase van professionalisering voorkomt, en het uitvoeren van leeractiviteiten in de fase daarna tot stand komt.

Figuur 2. De ondersteuning van professionalisering van docenten door het lezen van beroepsspecifieke tijdschriften.

Discussie

Het gebruik van een beroepsspecifiek tijdschrift als inspiratiemiddel, voor het verkrijgen van feedback en voor het op de hoogte blijven zou de lage relevantie van het statistische model kunnen verklaren. Het model is namelijk significant, maar de relevantie is vrij laag. Dit zou verklaard kunnen worden door het feit dat, gezien

de uitkomsten van het kwalitatieve onderzoek, het lezen van een tijdschrift geen directe invloed lijkt te hebben op de professionalisering van docenten.

Het is interessant om dit model op grotere schaal in verder onderzoek te toetsen. Daarbij zou onderzocht kunnen worden of dit de enige volgorde is waarin de fasen voorkomen en of deze leeractiviteiten inderdaad tot een verandering in de professionele identiteit, kennis en rollen van docenten leiden. Ook zou onderzocht kunnen worden of de leeractiviteit lezen aan de ene kant en reflecteren, experimenteren en samenwerken aan de andere kant leeractiviteiten zijn die zich in een verschillende fasen van de professionalisering van docenten afspelen. Ook zou er onderzocht kunnen worden wat het verschil in ondersteuning is tussen vakspecifieke en beroepsspecifieke tijdschriften.

Het onderzoek is uitgevoerd onder een steekproef van de docenten in het voortgezet onderwijs in Nederland. Omdat de respondenten verkregen zijn door het sturen van een e-mail aan alle schooldirecties van Nederland en lang niet alle schooldirecties dit onderzoek aan hun docenten hebben voorgelegd, is het mogelijk dat de steekproef niet geheel representatief is. Scholen die zich al veel bezighouden met professionalisering, zouden eerder geneigd kunnen zijn om de vragenlijst aan hun docenten voor te leggen. Ditzelfde geldt voor de docenten: docenten die meer met professionalisering bezig zijn, zouden eerder geneigd kunnen zijn de vragenlijst in te vullen. Dit zou een andere reden kunnen zijn dat de steekproef niet representatief is. Maar met genoemde respondentenaantallen is de steekproef groot genoeg om de interne validiteit te waarborgen.

De gebruikte vragenlijst is speciaal voor dit onderzoek gemaakt, omdat er geen vergelijkbare vragenlijsten voorhanden waren. De betrouwbaarheid van de vragenlijst was echter hoog genoeg om betrouwbare conclusies op te baseren.

Bij het coderen van de interviews is geen gebruik gemaakt van een tweede codeerder. Om de interne validiteit te verhogen was dit wellicht een betere optie geweest. Ook is er bij de interviews gebruik gemaakt van *convenience sampling* (Miles & Huberman, 1994): het merendeel van de docenten was afkomstig van dezelfde school. Het is mogelijk dat scholen een ander beleid hebben wat betreft professionalisering en dat de docenten daardoor beïnvloed worden. Het is daarom aan te bevelen om dit onderzoek te herhalen met een grotere hoeveelheid respondenten voor de interviews, waarbij gebruik gemaakt wordt van docenten van meerdere scholen.

Referenties

- Banks, F. (2008). Learning in DEPTH: Developing a graphical tool for professional thinking for technology teachers. *International Journal for Technology and Design Education*, 18, 221-229.
- Dekkers, H. P. J. M., & Meijnen, G. W. (2003). Onderwijs in de maatschappelijke context. In N. Verloop en J. Lowyck (Eds.), *Onderwijskunde* (pp. 15-61). Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Eraut, M. (1994). *Developing professional knowledge and competence*. London: RoutledgeFalmer.
- Hoekstra, A. (2007). Experienced teachers' informal learning in the workplace. *Ongepubliceerd proefschrift*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Hoekstra, A., Brekelmans, M., Beijaard, D., Korthagen, F. (2009). Experienced teachers' informal learning: Learning activities and changes in behavior and cognition. *Teaching and Teacher Education*, 25, 663-673.
- Kagan, D. M. (1992). Implications of research on teacher belief. *Educational Psychologist*, 27, 65-90.
- Kember, D. (1997). A reconceptualisation of the research into university academics' conceptions of teaching. *Learning and Instruction*, 7, 255-275.
- Korthagen, F. A. J. (2004). In search of the essence of a good teacher: Towards a more holistic approach in teacher education. *Teaching and Teacher Education*, 20, 77-97.
- Kwakman, K. (2003). Factors affecting teachers' participation in professional learning activities. *Teaching and Teacher Education*, 19, 149-170.
- Mayer, D. (1999, november). *Building teaching identities: Implications for preservice teacher education*. Paper gepresenteerd aan de Australian Association for Research in Education, Melbourne, Australië.
- Meijer, P. C., Verloop, N., & Beijaard, D. (1999). Exploring language teachers' practical knowledge about teaching reading comprehension. *Teaching and Teacher Education*, 15, 59-84.
- Meirink, J. A., Meijer, P. C., Verloop, N., & Bergen, T. C. M. (2009). Understanding teacher learning in secondary education: The relations of teacher activities to changed beliefs about teaching and learning. *Teaching and Teacher Education*, 25, 89-100.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis*. London: Sage Publications.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2005). *Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel*.

Identificatienummer: BWBR0018692.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2006). *Wet BIO en bekwaamheidseisen*. Binnengehaald op 13 november 2008 van <http://www.minocw.nl/onderwijspersoneelenkwaliteit/266/Wet-BIO-en-bekwaamheidseisen.html>.

Pajares, M.F. (1992). Teachers' beliefs and educational research: cleaning up a messy construct. *Review of Educational Research*, 62, 307 – 332.

Pallant, J. (2007). *SPSS Survival Manual*. Berkshire, Groot-Brittanië: McGraw-Hill.

Park, S., Oliver, J. S., Johnson, T. S., Graham, P. & Oppong, N. K. (2007). Colleagues' role in the professional development of teachers: Results from a research study of National Board Certification. *Teaching and Teacher Education*, 23, 368-389.

Ponte, P., Ax, J., Beijaard, D., & Wubbels, T. (2004). Teachers' development of professional knowledge through action research and the facilitation of this by teacher educators. *Teaching and Teacher Education*, 20, 571-588.

Projectgroep Haalbaarheidsstudie Van Twaalf Tot Achttien (1999). *Van twaalf tot achttien: meer dan een tijdschrift. Een haalbaarheidsstudie van het praktijkblad Van twaalf tot achttien*. Amersfoort: CPS.

Robson, C. (2002). *Real world research*. Oxford: Blackwell Publishing.

Shulman, L. S. & Shulman, J. H. (2004). How and what teachers learn: A shifting perspective. *Journal of Curriculum Studies*, 36, 257-272.

Stichting Beroepskwaliteit Leraren (z. j.) *Lerarenweb.nl*. Binnengehaald op 13 november 2008 van <http://www.lerarenweb.nl/>.

Taylor, L. D. (2006). College men, their magazines, and sex. *Sex roles*, 55 (9-10), 693-702.

Thomsen, S. R., Weber, M. M., Brown, L. B. (2002). The relationship between reading beauty and fashion magazines and the use of pathogenic dieting methods among adolescent females. *Adolescence*, 37 (145), 1-19.

Tillema, H. H. (2000). Belief change towards self-directed learning in student teachers: Immersion in practice or reflection in action. *Teaching and Teacher Education*, 16, 575-591.

Urzúa, A., & Vásquez, C. (2008). Reflection and professional identity in teachers' future-oriented discourse. *Teaching and Teacher Education*, 24, 1935-1946.

- Van den Berg, P., Neumark-Sztainer, D., Hannan, P. J., & Haines, J. (2007). Is dieting advice from magazines helpful or harmful? Five-year associations with weight-control behaviors and psychological outcomes in adolescents. *Pediatrics*, 119(1), 30-37.
- Van Eekelen, I. M., Boshuizen, H. P. A., Vermunt, J. D. (2005). Self-regulation in higher education teacher learning. *Higher Education*, 50, 447-471.
- Van Eekelen, I. M., Vermunt, J. D., Boshuizen, H. P. A. (2006). Exploring teachers' will to learn. *Teaching and Teacher Education*, 22, 408-423.
- Verloop, N. (2003). De leraar. In N. Verloop en J. Lowyck (Eds.), *Onderwijskunde* (pp. 195-248). Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Vermunt, J. (2006, maart). *Docent van deze tijd: Leren en laten leren*. Oratie uitgesproken aan de Universiteit Utrecht.
- Walkington, J. (2005). Becoming a teacher: Encouraging development of teacher identity through reflective practice. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 33(1), 53-64.
- Yin, R. K. (2003). *Case Study Research. Design and Methods*. Londen: Sage Publications.

Appendix 1: Vragenlijst

Deel 1:

Dit onderdeel van de vragenlijst gaat over de algemene kenmerken van u als docent.

1. *Hoeveel jaar ervaring heeft u als docent?* (meerkeuze, één antwoordoptie)

0 – 2 jaar

> 2 – 5 jaar

> 5 – 10 jaar

> 10 jaar

2. *Bij welke afdeling bent u docent?* (meerkeuze, één antwoordoptie)

vmbo bb en kb

vmbo tl

vmbo algemeen

vmbo en havo

havo

havo en vwo

vmbo, havo en vwo

vwo

praktijkschool

3. *In welke provincie bent u werkzaam?* (meerkeuze, één antwoordoptie)

Groningen

Friesland

Drenthe

Overijssel

Gelderland

Flevoland

Utrecht

- Noord-Holland
- Zuid-Holland
- Zeeland
- Noord-Brabant
4. *In welk vakgebied geeft u les?* (meerkeuze, één antwoordoptie)
- Moderne talen (Frans, Engels, Duits, Nederlands, Spaans, etc)
- Klassieke talen (Grieks en Latijn, KCV)
- Kunstzinnige vakken (CKV, muziek, tekenen, handvaardigheid, etc)
- Wiskunde
- Natuurwetenschappen (natuurkunde, scheikunde, biologie ANW, NLT, etc)
- Economische vakken (economie, M&O)
- Maatschappijvakken (aardrijkskunde, geschiedenis, maatschappijleer)
- Levensbeschouwelijke vakken (levensbeschouwing, filosofie, etc)
- Praktische vakken (verzorging, lichamelijke opvoeding, techniek, etc)
- Overig, namelijk: ...
5. *Welke activiteiten onderneemt u om een betere docent te worden?* (U mag hier meer dan één antwoord geven.) (meerkeuze, meerdere antwoordopties)
- Cursussen of opleidingen volgen
- Studiedagen bijwonen
- Tijdschriften lezen
- Boeken lezen
- Informatie op internet zoeken
- Met mijn collega's samenwerken
- In de klas experimenteren
- Nadenken over mijzelf als docent
- Anders, namelijk: ...
6. *Heeft u nog vragen / opmerkingen over dit deel van de vragenlijst?* (open vraag)

Deel 2:

Dit onderdeel van de vragenlijst gaat over de tijdschriften die u leest. Hierbij gaat het over tijdschriften die ingaan op het beroep van docent (dus geen vakinhoudelijke tijdschriften, zoals een tijdschrift voor wiskundedocenten of docenten Frans).

7. *Leest u wel eens een tijdschrift over het beroep van docent (dus niet over de vakinhoud)?* (meerkeuze, één antwoordoptie)
Ja
Nee
8. *Welk(e) tijdschrift(en) over het beroep van docent (dus niet over de vakinhoud) leest u?* (Open vraag)
9. *Hoe vaak per jaar leest u een tijdschrift over het beroep van docent?* (Open vraag)
10. *Hoe lang besteedt u gemiddeld aan het lezen van een tijdschrift over het beroep van docent?*
(Meerkeuze, één antwoordoptie)
Minder dan 10 minuten
Tussen de 10 en 20 minuten
Tussen de 20 en 30 minuten
Meer dan 30 minuten
11. *Over welk onderwerp zou u graag artikelen willen lezen in een tijdschrift over het beroep van docent?*
(Open vraag)
12. *Hoe vaak leest u gemiddeld dezelfde uitgave van een tijdschrift over het beroep van docenten?* (Open vraag)
13. *Heeft u nog vragen / opmerkingen over dit deel van de vragenlijst?* (open vraag)

Deel 3:

Dit onderdeel van de vragenlijst gaat over hoe u uzelf ziet als docent en hoe artikelen in een tijdschrift over het beroep van docent daarbij kunnen helpen.

Bij de volgende vragen kunt u invullen in hoeverre u het eens bent met de stelling (zie tabel 1). U kunt kiezen uit 1 (zeer mee oneens) tot 5 (zeer mee eens). Het gaat hier om artikelen uit tijdschriften die over het

beroep van docent gaan (dus niet over de vakinhoud). Leest u dus voor 'artikelen' elke keer 'artikelen in een tijdschrift over het beroep van docenten'.

Tabel 1

Operationaliseringsschema van de stellingen behorende bij de subschalen

Dimensie	Indicator	Vraag
14. Ondersteuning professionele identiteit door beroepsspecifieke tijdschriften	Visie	<p><u>Doel waar de docent naartoe werkt</u> (Korthagen, 2004)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Het lezen van artikelen helpt mij bij het bepalen van de doelen die ik in mijn beroep als docent wil bereiken. 2. Het lezen van artikelen helpt mij bij het bepalen van de invulling van het beroep van docent. <p><u>Beeld van zichzelf als docent en van het onderwijs</u> (Vermunt, 2006; Shulman & Shulman, 2004; Verloop, 2003)</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Het lezen van artikelen helpt mij bij het vormen van mijn beeld van goed onderwijs. 4. Het lezen van artikelen helpt mij bij het vormen van mijn beeld van een goede docent. <p><u>Plek die docent wil innemen in maatschappij</u> (Korthagen, 2004)</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Het lezen van artikelen helpt mij bij het vormen van mijn beeld over de plek die docenten innemen in de maatschappij. 6. Door het lezen van artikelen wordt mijn beeld gevormd over de plek die docenten in de maatschappij innemen.
	Overtuigingen	<p><u>Ideeën of persoonlijke waarheden over docent-zijn in het algemeen</u> (Kember, 1997)</p> <ol style="list-style-type: none"> 7. Het lezen van artikelen ondersteunt mij in mijn ideeën over docent-zijn. 8. Door het lezen van artikelen doe ik ideeën op over het docent-zijn. 9. Het lezen van artikelen bevestigt mijn ideeën over docent-zijn.

		<p><u>Wijzigen van overtuigingen</u> (Pajares, 1992)</p> <p>10. Door het lezen van artikelen ontwikkel ik nieuwe denkbeelden over docent-zijn.</p> <p>11. Door het lezen van artikelen wijzigen mijn oude denkbeelden over docent-zijn.</p>
15. Ondersteuning professionele kennis door beroepsspecifieke tijdschriften	Ideologische kennisdomein	<p><u>Inzicht in de onderwijskundige normen en waarden en de doelen die de docent daarop kan baseren</u> (Ponte, Ax, Beijaard, & Wubbels, 2004)</p> <p>1. Het lezen van artikelen helpt mij om inzicht te krijgen in de normen en waarden die ik heb over het onderwijs.</p> <p>2. Door het lezen van artikelen wijzigen mijn normen en waarden over het onderwijs.</p> <p>3. Door het lezen van artikelen ontwikkel ik nieuwe normen en waarden over het onderwijs.</p> <p>4. Het lezen van artikelen helpt mij bij het stellen van doelen voor in mijn lesgeven, gebaseerd op mijn normen en waarden over het onderwijs.</p>
	Empirische kennisdomein	<p><u>Wetenschappelijke inzichten verwerven</u> (Verloop, 2003; Meijer, Verloop & Beijaard, 1999)</p> <p>5. Door het lezen van artikelen vergroot ik mijn kennis over hoe leerlingen leren.</p> <p>6. Door het lezen van artikelen vergroot ik mijn kennis over leermoeilijkheden bij leerlingen.</p> <p>7. Het lezen van artikelen helpt mij bij het vergroten van mijn kennis over soorten onderwijs.</p> <p><u>Effecten van de toepassing van wetenschappelijke inzichten</u> (Ponte et al., 2004)</p> <p>8. Het lezen van artikelen helpt mij bij het vergroten van mijn kennis</p>

		<p>over de invloed die een lesmethode heeft op het gedrag van leerlingen.</p> <p>9. Het lezen van artikelen helpt mij bij het vergroten van mijn kennis over de invloed die een lesmethode heeft op de resultaten van leerlingen.</p> <p>10. Het lezen van artikelen helpt mij bij het vergroten van mijn kennis over de invloed die een toetsmethode heeft op de manier van leren van leerlingen..</p> <p>11. Het lezen van artikelen helpt mij bij het vergroten van mijn kennis over de invloed die een toetsmethode heeft op de resultaten van leerlingen.</p>
	Technologische kennisdomein	<p><u>Transformatie vakinhoud naar leren</u> (Verloop, 2003; Ponte et al., 2004)</p> <p>12. Het lezen van artikelen helpt mij bij het vergroten van mijn kennis over hoe ik mijn vak kan overbrengen aan leerlingen.</p> <p><u>Technieken verwerven voor het ontwikkelen van methoden en instructie</u> (Verloop, 2003; Ponte et al., 2004)</p> <p>13. Door het lezen van artikelen vergroot ik mijn kennis over lesmethoden.</p> <p>14. Door het lezen van artikelen vergroot ik mijn kennis over toetsmethoden.</p>
16. Ondersteuning professionele rollen door beroepsspecifieke tijdschriften	Lesgevende of begeleidende taak (leerlingniveau)	<p><u>Omgaan met de problemen van leerlingen</u> (Verloop, 2003; Van Driel, Verloop & De Vos, 1998)</p> <p>1. Door het lezen van artikelen kan ik beter omgaan met leerlingen die een leerprobleem hebben.</p> <p>2. Door het lezen van artikelen kan ik beter omgaan met leerlingen die een gedragsprobleem hebben.</p> <p><u>Begeleiden en ondersteunen van de kennisverwerving van leerlingen</u></p>

		<p>(Vermunt, 2006; Verloop, 2003)</p> <p>3. Het lezen van artikelen helpt mij om mijn leerlingen beter te ondersteunen in hun leren.</p> <p>4. Door het lezen van artikelen krijg ik ideeën over de manieren waarop ik les kan geven.</p>
	<p>Rol binnen de leeromgeving (klasniveau)</p>	<p><u>Lesmethode ontwikkelen en uitvoeren</u> (Vermunt, 2006)</p> <p>5. Het lezen van artikelen helpt mij om een betere leeromgeving te creëren voor mijn leerlingen.</p> <p>6. Het lezen van artikelen helpt mij bij het maken van lesmethoden.</p> <p>7. Het lezen van artikelen helpt mij bij gebruiken van lesmethoden in de klas.</p> <p>8. Het lezen van artikelen helpt mij bij het evalueren van mijn lesmethode.</p> <p><u>Toetsmethode ontwikkelen en uitvoeren</u> (Vermunt, 2006)</p> <p>9. Het lezen van artikelen helpt mij bij het maken van toetsen.</p> <p>10. Het lezen van artikelen helpt mij bij het gebruiken van toetsen in de klas.</p> <p>11. Het lezen van artikelen helpt mij bij het beoordelen van toetsresultaten.</p>
	<p>Rol binnen de school (schoolniveau)</p>	<p><u>Omgaan met directie, ouders en collega's</u> (Verloop, 2003; Vermunt, 2006)</p> <p>12. Het lezen van artikelen helpt mij in het omgaan met ouders.</p> <p>13. Het lezen van artikelen helpt mij in het omgaan met de schooldirectie.</p> <p>14. Het lezen van artikelen helpt mij in het omgaan met mijn collega's.</p> <p><u>Pedagogische rol van de school ondersteunen</u> (Shulman & Shulman, 2004)</p> <p>15. Het lezen van artikelen helpt mij bij het bijdragen in de normen- en waardenontwikkeling van de leerlingen.</p>

		<p>16. Door het lezen van artikelen kan ik mijn leerlingen helpen om mee te doen aan schoolactiviteiten.</p> <p><u>Waarden en normen van de school uitdragen</u> (Dekkers & Meijnen, 2003)</p> <p>17. Het lezen van artikelen helpt mij om bij te dragen aan de normen- en waardenontwikkeling van de school.</p>
--	--	---

Noot. De respondenten hebben alleen de genummerde stellingen uit de rechterkolom gezien met daarbij de keuze uit vijf antwoordopties (meerkeuze, één antwoordoptie mogelijk). Deze antwoordopties waren in de vorm van een Likertschaal, waarbij 1 betekende 'zeer mee oneens' en 5 betekende 'zeer mee eens'.

17. *Heeft u nog vragen / opmerkingen over dit deel van de vragenlijst?* (open vraag)

Appendix 2: Onderwerpenlijst semigestructureerde interviews

- De manieren van professionalisering
  - o Cursussen/trainingen
    - Gedaan / niet gedaan
    - Ondersteunend voor professionalisering?
    - Leerzaam?
  - o Lezen tijdschriften
    - Gedaan / niet gedaan
    - Ondersteunend voor professionalisering?
    - Leerzaam?
  - o Bezoek conferenties/seminars
    - Gedaan / niet gedaan
    - Ondersteunend voor professionalisering?
    - Leerzaam?
  - o Met collega's overleggen / samenwerken / ideeën uitwisselen
    - Gedaan / niet gedaan
    - Ondersteunend voor professionalisering?
    - Leerzaam?

- Reflectie
  - Gedaan / niet gedaan
  - Ondersteunend voor professionalisering?
  - Leerzaam?
- Overige soorten
  - Gedaan / niet gedaan
  - Ondersteunend voor professionalisering?
  - Leerzaam?
- Beroepsspecifieke tijdschriften die de respondent gelezen heeft
  - Frequentie van het lezen
  - Bestede tijd per nummer
  - Meerdere keren gelezen
- Ondersteuning professionalisering
  - Welke soorten artikelen ondersteunen professionalisering?
  - Gewenste artikelen
- Leeractiviteiten uitgevoerd naar aanleiding van de tijdschriften
  - Soorten leeractiviteiten
  - Frequentie van de leeractiviteiten